

کتاب، کتابداری و کتاب پژوهی در نوشته‌های نوش آفرین انصاری

به کوشش: علی بودری

خانه کتاب

مهر ۱۳۹۴

سرشناسه	:	انصاری، نوش آفرین (محقق)، ۱۳۱۸ -
عنوان و نام پدیدآور	:	کتاب، کتابداری و کتاب پژوهی در آثار نوش آفرین انصاری / به کوشش علی بوذری
مشخصات نشر	:	تهران : خانه کتاب، ۱۳۹۴.
مشخصات ظاهری	:	ص. ۴۶۴
شابک	:	۹۷۸-۶۰۰-۲۲۲-۲۵۲-۷
وضعیت فهرست نویسی	:	فیا
یادداشت	:	کتابنامه
موضوع	:	کتاب — ایران
شناسه افزوده	:	بوذری، علی، ۱۳۵۷ - گردآورنده
شناسه افزوده	:	خانه کتاب
رده بندی کنگره	:	۱۳۹۴ الف ۹ / الف ۷۸
رده بندی دیویی	:	۰۰۲/۰۹۵۵
شماره کتابشناسی ملی	:	۳۹۷۱۷۶۲

۴۹۸

عنوان	کتاب، کتابداری و کتاب پژوهی در نوشته های نوش آفرین انصاری
به کوشش	علی بوذری
ناشر	خانه کتاب
نوبت چاپ	اول، مهر ۱۳۹۴
شمارگان	۵۰۰ نسخه
بها	۳۰۰۰۰ تومان
شابک	۹۷۸-۶۰۰-۲۲۲-۲۵۲-۷
طراح جلد	علیرضا کرمی
صفحه آرای	عسگر ابراهیمی، طاهره قاسمی
ناظر چاپ	فاطمه بیگدلی
چاپ و صحافی	چاپخانه بوستان کتاب
تهران	خیابان انقلاب، بین صبا و فلسطین جنوبی، پلاک ۱۰۸۰، مؤسسه خانه کتاب
تلفن	۸۸۳۴۲۹۸۵

فهرست مطالب

پیشگفتار / مجید غلامی جلیسه	۹
مقدمه / علی بوذری	۱۱
زندگی نامه نوش آفرین انصاری / مهسا صدیق	۱۳
کارنامه علمی نوش آفرین انصاری	۱۸
مقالات کتاب و کتابداری	
کتابدار و اجتماع	۴۹
کتاب و اجتماع	۵۵
انتخاب کتاب در کتابخانه‌های دانشگاهی	۶۷
چرا ما رانگاناتان نداریم؟	۷۹
نامه سرگشاده به آقای شهردار	۸۵
برنامه‌ریزی ملی کتابخانه‌ها در ایران	۹۵
کارنامه‌ی سه ساله آموزش کتابداری در دوره‌های کوتاه مدت ۱۳۵۴-۱۳۵۳	۱۰۵
مسائل کتابخانه‌های دانشگاهی مهارت و انگیزه مطالعه	۱۱۵
ارتباط آموزش دانشگاهی با وظایف کتابداران	۱۲۱
کتاب و کتابخانه در رابطه با مسمیزی	۱۳۱
مروری بر کتابشناسی جدید فارسی	۱۳۵
دایرةالمعارف بریتانیکا، برداشتی از تجربه‌ی وارن پریس	۱۴۱
دستیابی به کتاب‌های کمیاب و مجموعه‌های خطی در عصر تحول الکترونیک	۱۴۷
آموزش سازماندهی نسخ خطی در ایران	۱۶۱
تأثیر کتابخانه ملی بر آموزش کتابداری و اطلاع‌رسانی	۱۶۹
مقالات کتاب و کتابداری کودک و نوجوان	
کتابدار کودک	۱۷۹
تاریخچه تربیت کتابدار آموزشگاهی در ایران	۱۸۳
نقش شورای کتاب کودک در تولید و توزیع خواندنی‌های کودکان و نوجوانان	۱۸۹
عادت کتابخوانی؛ کی و کجا شکل می‌گیرد؟	۲۱۹
تأسیس کتابخانه‌های کودکان در اردوگاه‌های پناهندگان افغانی و عراقی در جمهوری اسلامی ایران	۲۲۹
کدام نهاد است که تجربه‌های موفق را بخواهد؟	۲۳۷
کتابداری کودک و نوجوان	۲۴۳
کتاب، به عنوان تعهدی جهانی	۲۴۷
نگاهی کتابدارانه به فرهنگ‌نامه کودکان و نوجوانان	۲۵۵
فانوس دانایی	۲۶۱
نقش کتابداران و مروجان ادبیات کودکان و گشودن افق‌های نو در زمینه نظریه‌های کودکان	۲۶۹
بگذارید بخوانند: نگاهی کوتاه به تجربه‌ای بزرگ	۲۸۳

مقالات در زمینه بررسی‌های تاریخی

نظر برخی سیاحان اروپایی درباره سعدی و حافظ	۳۰۵
بررسی اسناد وقف آستان قدس رضوی	۳۱۳
وضع مردم ایران در دوران صفویه، استنباط از قسمت اول تاریخ عالم آرای عباسی	۳۲۳
کتابخانه‌های غرب از دید سفرنامه‌نویسان	۳۳۱
کتابخانه ملی و قانون	۳۳۹
کتابخانه‌های ایران، از تأسیس دارالفنون تا انقلاب مشروطیت	۳۴۷
وقف نامه‌ها و تاریخ کتابخانه و کتابداری	۳۶۱
کتابخانه‌ها و قرائت‌خانه‌های ایران	۳۷۷
برخی از منابع فارسی در پزشکی و داروسازی	۳۹۵

مصاحبه‌ها

آثاری که پژوهشگر و نویسنده می‌سازند	۴۰۵
مدیریت من ما شده	۴۱۳
با مهاتما گاندی شروع شد	۴۲۳
احترام به دیگران	۴۴۷

www.ketab.ir

پیشگفتار

عصر کتاب بهانه‌ای است برای تجلیل از بزرگان و دوران‌سازان کتاب در ایران. و سرکار خانم نوش‌افزین انصاری از جمله دوران‌سازان کتاب در ایران محسوب می‌گردند، و عمر خود را در این راه صرف نموده‌اند. تلاشگری که هیچ‌گاه خسته نگردیده و همواره تلاش کرده که با تبحر و دانش خود که ضمیمه اخلاق و منش نیکو است طرحی نو در حوزه دانش کتابداری و کتاب کودک دراندازد. نتایج این تلاش‌های ایشان طی عمر پر برکت ایشان آن قدر زیاد است که قلم از ذکر و احصاء آن عاجز.

تخصص و حرفه اصلی ایشان کتابداری بود و تحصیلات وی در این رشته در دانشگاه‌های خارج از کشور این امکان را فراهم نمود که بعد از بازگشت به ایران به عنوان یکی از اولین زنان تحصیل کرده در این رشته به توسعه فضای کتاب و کتاب‌خوانی و کتابداری در ایران بپردازد. راه‌اندازی بخش فنی کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران و ریاست کتابخانه دانشکده ادبیات این دانشگاه از جمله مسؤولیت‌های مهم و تأثیرگذار برای انتقال داشته‌هایش بود و چه خوب توانست این مهم را به سرانجام برساند.

شاگردپروری این استاد فرزانه که چون مادری دلسوز و خوش خلق همواره شاگردان را مورد التفات قرار می‌داد از جمله خصیصه‌های بارز این بانوی عالی مقام به‌شمار می‌رود. حقیر که چندسالی است افتخار آشنایی این استاد والامقام را از نزدیک پیدا نموده، همواره استاد را با لبخند و آرامشی وصف ناشدنی دیده که حاکی از حسن خلق و صبر و آرامش ایشان است.

خانه کتاب افتخار دارد که در دومین برنامه از سلسله برنامه‌های عصر کتاب از شخصیت فرهیخته و اخلاقی ایشان تجلیل کند و خداوند را شاکر هستیم که حضور بزرگانی چون ایشان ایرانی فرهنگی و کتاب‌دوست را نوید می‌دهد.

مقدمه

از دیر هنگام تا امروز، کتاب، یکی از ارکان پژوهش بوده است و در کنار پیشرفت تکنولوژی و دسترسی به شیوه‌های جدید پژوهش، بدون تردید یکی از ابزار تحقیق باقی خواهد ماند. پژوهشگران و شیفتگان بسیاری در کسوت کتابدار و کتاب‌پژوه در معرفی، فهرست‌نویسی و تنظیم مجموعه‌های مختلف کتاب کوشیده‌اند و تألیفات ارزشمندی از ایشان در این موضوع به یادگار مانده است. در حالی که بسیاری از این مقالات در سایت‌های اینترنتی بازنشر شده‌اند، اما بسیاری از این نوشته‌ها، که هر کدام قطعه‌ای در تکمیل تصویر اندیشه‌های بزرگان و مؤلفان این حوزه و بخشی از تصویر بزرگ‌تر کتاب‌پژوهی در ایران محسوب می‌شوند، گاهی کاملاً غیرقابل دسترسی هستند.

کتاب پیش‌رو، با هدف بازچاپ گزیده‌ای از مقالات و مصاحبه‌های بانو نوش‌آفرین انصاری، کتابدار پیشکسوت، استاد بازنشسته کتابداری دانشگاه تهران و دبیر شورای کتاب کودک تهیه شده و حاوی چهار مقاله و مصاحبه ایشان در باب کتاب، کتابداری و کتاب‌پژوهی است. این مجموعه گزینشی از میان انبوه مقالات - تألیف و ترجمه - ایشان است، که به تدریج در بیش از پنجاه سال گذشته در نشریات، جشن‌نامه‌ها و کتاب‌های مختلف انتشار یافته، و با همکاری و همفکری خود ایشان، گردآوری شده است. از انگیزه‌های اصلی نشر مجموعه حاضر این نکته است که این مقالات، که برخی از آن‌ها مقالات کلیدی و با اهمیت در رشته کتابداری هستند، در مجلات مختلف پراکنده بوده و دور از دسترس خوانندگان مشتاق قرار گرفته‌اند؛ بنابراین در گزینش این مجموعه تلاش شده تا این مقالات، شناسایی و باز چاپ شوند. در ابتدای کتاب، زندگی‌نامه کوتاه و مآخذشناسی آثار ایشان و در انتها چند مصاحبه افزوده شده تا مخاطبان، بیشتر و بهتر با زندگی و آثار دیگر بانو نوش‌آفرین انصاری آشنا شوند.

از آن جایی که این مقالات در سال‌های دور و نزدیک و براساس ساختار زبان و ویرایش مطابق با هر دوره، نگارش شده، داری شیوه‌های ارجاع، مآخذنویسی و زبان متفاوتی هستند؛ بنابراین تلاش شده تا به منظور حفظ یکدستی مجموعه، در مواردی معدودی یکسان‌سازی‌ها و تغییراتی ایجاد شود.

برخی از این مقالات در ابتدا به شکل یک سخنرانی در محافل علمی داخلی و خارجی ایراد شده و بعدتر در نشریات، خاصه نشریات تخصصی کتابداری، به چاپ رسیده است. برخی از آن‌ها نیز در سال ۱۳۵۴، به ابتکار مرحوم محسن باقرزاده در انتشارات طوس تحت عنوان مجموعه مقالات کتاب، کتابداری، به زیور طبع آراسته شده که اکنون نایاب و خارج از دسترس عموم است.

این مقالات در چهار فصل کلی آمده و هر فصل به شکل تاریخی تنظیم شده است: الف. مقالات «کتاب و کتابداری»، ۱۵ مقاله، ب. مقالات «کتاب و کتابداری کودک و نوجوان»، ۱۲ مقاله، ج. مقالات در باب «بررسی‌های تاریخی»، ۹ مقاله، و د. «مصاحبه‌ها»، ۴ مصاحبه. در اینجا لازم است از دوستان و همیاران این مجموعه کمال سپاس را داشته باشم:

دوست عزیز و کتاب‌پژوه سخت‌کوش، آقای مجید غلامی جلیسه، مدیرعامل مؤسسه خانه کتاب، که همواره مشتاقانه و با تلاشی خستگی‌ناپذیر تمام امور مربوط به پروژه‌های کتاب را پیگیری می‌کند؛

محقق دانا و پژوهشگر توانا، آقای سیدفرید قاسمی، که مجموعه نشست‌های «عصر کتاب» به ابتکار ایشان پایه‌ریزی شد و مجموعه حاضر جزء منشورات این نشست‌ها به طبع می‌رسد؛

همراه همیشگی شورای کتاب کودک، خانم مهرناز خراسانچی، رییس مؤسسه و کتابخانه عمومی حسینیه ارشاد، که بسیاری از مقالات قدیمی و نایاب این مجموعه را از میان اوراق کتابخانه یافتند و برای طبع در اختیار این مجموعه قرار دادند؛

همکار فرهیخته، خانم سمیه قاصدی، مدیر سرای اهل قلم مؤسسه خانه کتاب، که برگزاری مراسم و تدوین این کتاب را به حساسیت پیگیری کردند؛

کتابداران مجرب کتابخانه تحقیقاتی شورای کتاب کودک، خانم‌ها سمیرا بابالویی و سمیرا ملکوتی، که آرشیو استاد نوش‌آفرین انصاری را در اختیار این مجموعه قرار دادند؛ همکار ارزشمند، خانم مهسا صدیق، که با اشتیاق، نگارش بخش زندگی‌نامه و ویرایش بخش مآخذشناسی را بر عهده گرفتند و تاریخ‌پژوه ارجمند، آقای محمدرضا بهزادی، که اطلاعات تاریخی بخش زندگی‌نامه را در اختیار این مجموعه قرار دادند؛ و آقای ناصر میرزایی و واحد انتشارات خانه کتاب و آقای مرتضی هاشمی پور و واحد کتاب و نشریات خانه کتاب که آماده‌سازی کتاب را در فرصتی کوتاه ممکن ساختند.

علی بوذری

تابستان ۱۳۹۴